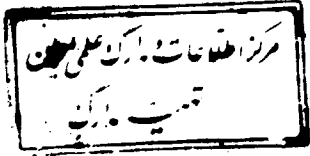

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۳۴۵۱

وزارت فرهنگ و آموزش عالی
دانشگاه علوم و فنون مازندران

پایان نامه

مقطع کارشناسی ارشد

011753

رشته : مدیریت بازرگانی

موضوع: موانع و مشکلات سرمایه گذاری خارجی در صنایع زیربنایی

جمهوری اسلامی ایران (صنعت نفت)

استاد راهنما: دکتر محمد حسین میر سعیدی

استاد مشاور: دکتر ابوالقاسم اثنی عشری

دانشجو: بهرنگ صمدی

(بهار ۱۳۷۹)

۳۴۵۴۱

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم که در راه پویایی علم و دانش مرا
فداکارانه یاری نمودند.

تشکر و قدردانی

در ابتدا بر خود لازم می‌دانم تا از استاد ارجمند جناب آقای دکتر محمد حسین میرسعیدی که در طول دوران تحصیل در محضر ایشان کسب علم نمودم و در تدیون این پایان نامه نیز قبول زحمت نموده، راهنمایی آن را بر عهده داشته و از راهنمایی‌های ارزنده ایشان استفاده نمودم تشکر و قدردانی نمایم.

از همکاری استاد گرامی جناب آقای دکتر انژی عسری که مشاوره این تحقیق را پذیرفته‌اند و از دوستان عزیزی که در این راه، این حقیر را یاری نمودند از جمله آقای مهندس قاسم نژاد متشکرم.

در پایان از تمام مسؤولین محترم دانشگاه علوم و فنون مازندران که طی این مدت از تلاش و کوشش خود برای بالا بردن سطح علمی دانشجویان دریغ نکرده‌اند از جمله جناب آقای مهندس مهدی زاده کمال تشکر را دارم، امید است که در راه مقدسشان همیشه سربلند و پیروز باشند.

انشاءالله

چکیده

استفاده از سرمایه گذاری خارجی در صنایع زیر بنایی جمهوری اسلامی ایران موضوع بحث اکثر محافل اقتصادی کشورمان می باشد و ضرورت استفاده از سرمایه گذاری خارجی در صنعت نفت ایران دارای اهمیت زیادی است. اما صنعت نفت جمهوری اسلامی ایران در جذب سرمایه گذاری خارجی موفق نبوده و به نظر می رسد که موانع و مشکلات متعددی در راه جذب این سرمایه ها وجود دارد.

موضوع بحث این تحقیق نیاز مبرم صنعت نفت جمهوری اسلامی ایران به جذب سرمایه های خارجی و موانع و مشکلات موجود در این راه می باشد.

معرفی سرمایه گذاری خارجی و انواع آن، عوامل مؤثر بر سرمایه گذاری و معرفی مؤسسه های مربوط به سرمایه گذاری خارجی و شرکت های چند ملیتی موضوعاتی می باشند که در فصل دوم مطرح گردیده اند. در فصل سوم تاریخچه سرمایه گذاری خارجی در ایران و وضعیت کنونی سرمایه گذاری خارجی در کشور و دنیا ارائه گردیده است. در این فصل همچنین ذخائر نفتی ایران، میزان مصرف نفت، درآمدهای حاصل از صادرات آن و موقعیت ایران از این نظر در اوپک بررسی شده است.

فرضیه ای که در این تحقیق به دنبال آزمون آن هستیم، نیاز صنایع زیر بنایی (صنعت نفت) جمهوری اسلامی ایران به سرمایه گذاری خارجی و وجود موانع متعدد در راه جذب این سرمایه ها می باشد.

در فصل چهارم به بررسی کامل از وضعیت صنعت نفت ایران، نیاز مبرم این بخش به سرمایه گذاری خارجی و یافتن موانع و مشکلات در این راه پرداخته شد که نتایج به وجود این نیاز ویژه و موانع متعدد گواه بود.

در پایان حرکت های مثبتی که در جهت رفع این موانع در حال انجام است ارائه گردیده است.

ABSTRACT

Using foreign investment in infrastructure industries of Islamic Republic of Iran is the subject of Economic sessions in our country, and the necessity of foreign investment in oil industry of Iran is so important. But the oil industry in Islamic Republic of Iran has not been successful in attracting foreign investment and it seems that some obstacles and problems exist in this way.

The subject of this research is the great need of oil industry in Islamic Republic of Iran for foreign Investment and the obstacles that exist in this way.

Foreign investment and different kinds of that, effective factors on foreign investment and organizations related to foreign investment and transnational corporations are introduced in chapter two. History of foreign investment in Iran and current situation of that in Iran and the world is presented in chapter three. Also oil resources of Iran , the amount of consumption of oil , revenue of oil export and the situation of Iran in OPEC are also inspected in chapter three.

The theory of this research is the need for foreign investment in infrastructure industries (oil industry) in Islamic Republic of Iran and different obstacles that exist in this way.

Current situation of Iranian oil industry , necessity of foreign investment for oil industry and finding the obstacles that exist in this way are inspected in chapter four , and the results show that different problems exist.

Finally positive movements that are made for removing these obstacles are presented.

«فهرست مطالب»

شماره صفحه	عناوین
	فصل اول:
	* کلیات
۲-۳	۱-۱ مقدمه
۳-۴	۱-۲ بیان مسأله (تعریف موضوع تحقیق / مسأله اصلی تحقیق)
۴-۵	۱-۳ اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق
۵-۶	۱-۴ اهداف تحقیق
۶	۱-۵ فرضیه تحقیق
۷	۱-۶ روش تحقیق
۷	۱-۷ محدودیتهای تحقیق
۸	۱-۸ تاریخچه، سابقه موضوع تحقیق، پیشینه تحقیق
۸	۱-۹ قلمرو زمانی تحقیق
۸	۱-۱۰ قلمرو مکانی تحقیق
۹	۱-۱۱ واژه نامه
۱۰	۱-۱۲ خلاصه فصلهای بعدی
	فصل دوم:
۱۲-۱۳	* مبانی نظری و ادبیات تحقیق
۱۳	۲-۱ سرمایه
۱۳	۲-۲ سرمایه گذاری خارجی
۱۳	۲-۳ سرمایه گذار خارجی
۱۳	۲-۴ انواع سرمایه گذاری
۱۳-۱۴	۲-۵ سرمایه گذاری مستقیم
۱۴	۲-۶ سرمایه گذاری از طریق سهام و اوراق بهادار
۱۴	۲-۷ عوامل مؤثر در امر سرمایه گذاری
۱۵-۲۷	۲-۸ انگیزه های اقتصادی مالی و فنی
۲۷-۳۹	۲-۹ عوامل حمایتی

عناوین

شماره صفحه

- ۱۰- ۲ نقش عوامل جغرافیایی و سیاسی در جذب سرمایه‌های خارجی ۴۲ - ۳۹
- ۱۱- ۲ سازمان‌های زیربسط ۴۲
- ۱۲- ۲ بانک توسعه اسلامی ۴۲ - ۴۴
- ۱۳- ۲ بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه ۴۴ - ۴۵
- ۱۴- ۲ تأسیس بانک جهانی ۴۵ - ۵۷
- ۱۵- ۲ جمهوری اسلامی ایران و بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه ۵۷ - ۶۱
- ۱۶- ۲ مؤسسه مالی بین‌المللی ۶۱ - ۶۸
- ۱۷- ۲ مرکز بین‌المللی رفع اختلاف سرمایه‌گذاری ۶۸ - ۷۰
- ۱۸- ۲ مؤسسه تضمین سرمایه‌گذاری چند جانبه ۷۰ - ۷۹
- ۱۹- ۲ بانک توسعه آسیا ۷۹ - ۸۵
- ۲۰- ۲ شرکتهای چندملیتی ۸۵ - ۸۸
- ۲۱- ۲ اهداف و سازمان وزارت نفت ۸۹ - ۹۳

فصل سوم:

* معرفی سرمایه‌گذاری خارجی و بخش نفت در ایران و جهان

- ۱- ۳ سابقه سرمایه‌گذاری خارجی در کشور ۹۵
- ۲- ۳ سرمایه‌گذاری خارجی در ایران از آغاز سال ۱۳۳۵ ۹۵ - ۹۶
- ۳- ۳ سرمایه‌گذاری خارجی از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۵۷ ۹۶ - ۹۷
- ۴- ۳ سرمایه‌گذاری خارجی در ایران در دوران پس از انقلاب اسلامی . ۱۰۲ - ۹۸
- ۵- ۳ سازمان سرمایه‌گذاری و کمکهای فنی اقتصادی ایران ۱۰۳
- ۶- ۳ قانون و آئین نامه اجرائی مربوط به جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی ۱۰۳
- ۷- ۳ بررسی عمومی قانون و آئین نامه اجرائی مربوط به جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی ۱۰۳ - ۱۰۷
- ۸- ۳ بررسی موانع و محدودیتهای قانون و آئین نامه اجرائی مربوط به جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی ۱۰۷ - ۱۰۸

شماره صفحه

عناوین

- ۹-۳ بررسی تسهیلات قانون و آئین نامه اجرائی مربوط به جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی ۱۰۸-۱۱۰
- ۱۰-۳ بررسی اهداف قانون و آئین نامه اجرائی مربوط به جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی ۱۱۰-۱۱۲
- ۱۱-۳ سرمایه‌گذاری خارجی در دنیا ۱۱۲-۱۱۳
- ۱۲-۳ سهم کشورها از جذب سرمایه‌های خارجی ۱۱۳-۱۱۷
- ۱۳-۳ سرمایه‌گذاری خارجی و تجارب آسیا ۱۱۷-۱۱۸
- ۱۴-۳ روند ناحیه‌ای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ۱۱۸
- ۱۵-۳ کشورهای آ.سه. آن ۱۱۸
- ۱۶-۳ ناحیه جنوب آسیا ۱۱۸
- ۱۷-۳ آسیای مرکزی ۱۱۸-۱۱۹
- ۱۸-۳ غرب آسیا ۱۱۹-۱۲۰
- ۱۹-۳ منابع نفت و گاز در ایران و جهان ۱۲۱
- ۲۰-۳ تولید نفت خام جهان ۱۲۲
- ۲۱-۳ سهم ایران و اوپک از بازار تولید نفت جهان ۱۲۳
- ۲۲-۳ توزیع جغرافیایی صادرات نفت خام ایران ۱۲۴
- ۲۳-۳ ارزش دریافتی حاصل از صادرات نفت و گاز ایران ۱۲۵-۱۲۶
- ۲۴-۳ مصرف نفت جهان ۱۲۷

فصل چهارم

* تجزیه و تحلیل یافته‌ها

- ۱-۴ میزان اندک سرمایه‌گذاری خارجی در ایران ۱۲۹
- ۲-۴ لزوم جذب سرمایه‌های خارجی احساس شده است ۱۳۰
- ۳-۴ اهمیت نفت در اقتصاد ایران ۱۳۰-۱۳۱

شماره صفحه

عناوین

- ۴-۴ اهمیت جذب سرمایه‌های خارجی در بخش صنعت نفت ۱۳۱-۱۳۲
- ۴-۵ رقبا و جذب هرچه بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی ۱۳۳
- ۴-۶ جذب سرمایه‌های خارجی در صنعت نفت جمهوری اسلامی ایران یک نیاز ویژه می‌باشد. (فرضیه اول) ۱۳۳-۱۳۷
- ۴-۷ سرمایه‌گذاری خارجی به ایران چگونه می‌نگرد؟ ۱۳۷-۱۳۸
- ۴-۸ رویکرد کلان به اقتصاد ایران ۱۳۸-۱۴۰
- ۴-۹ ایران نفت خیز و پرخطر از دیدگاه خارجی‌ها ۱۴۰-۱۴۲
- ۴-۱۰ انواع ریسک ۱۴۲-۱۴۳
- ۴-۱۱ مشکل جذب سرمایه‌های خارجی در کجاست؟ (فرضیه دوم) ۱۴۳-۱۴۴
- ۴-۱۲ موانع سیاسی ۱۴۴-۱۴۵
- ۴-۱۳ موانع اقتصادی ۱۴۵-۱۴۶
- ۴-۱۴ موانع فرهنگی و ضعف در اطلاع‌رسانی دقیق ۱۴۶-۱۴۷
- ۴-۱۵ افق‌های روشن پیش روی سرمایه‌گذاری خارجی در بخش نفت ۱۴۷-۱۵۱

فصل پنجم

* نتیجه‌گیری

- نتایج حاصل از تحقیق ۱۵۳-۱۵۹
- پیشنهاد برای تحقیقات بعدی ۱۵۹

** منابع و مأخذ

** پیوست

قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی

آئین‌نامه اجرای قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی

فهرست جداول

صفحه	عناوین
۹۸	جدول ۱ - ۳ ایران در سالهای ۱۳۴۹ - ۱۳۵۶
۱۰۰	جدول ۲ - ۳ توزیع جغرافیایی سرمایه گذاری های خارجی
۱۰۱	جدول ۳ - ۳ توزیع سالیانه سرمایه گذاری های خارجی
۱۰۲	جدول ۴ - ۳ توزیع بخشی سرمایه گذاری های خارجی
	جدول ۵ - ۳ سهم کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۱۱۳	جدول ۶ - ۳ سرمایه گذاری مستقیم مناطق پیشرفته سرمایه داری در یکدیگر
	جدول ۷ - ۳ سهم کشورها و مناطق پیشرفته اقتصادی در صدور سرمایه مستقیم
۱۱۵	جدول ۸ - ۳ چیرگی مطلق یا نسبی یکی از مناطق پیشرفته سرمایه داری در صدور سرمایه مستقیم
۱۱۶	جدول ۹ - ۳ کشورهایی که دو قطب پیشرفته سرمایه داری هر یک دارای سهمی مشابه از سرمایه گذاری مستقیم خارجی در آن هستند
۱۱۷	جدول ۱۰ - ۳ - جریانهای ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای منتخب آسیا
۱۲۰	جدول ۱۱ - ۳ متوسط ۵ سال تولید روزانه نفت خام جهان
۱۲۲	جدول ۱۲ - ۳ سهم تولید کنندگان نفت خام اوپک
۱۲۳	جدول ۱۳ - ۳ توزیع جغرافیایی نفت خام ایران
۱۲۴	جدول ۱۴ - ۳ درآمد نفت ایران طی ۲۰ سال گذشته (۷۷ - ۵۸)
۱۳۴	جدول ۱ - ۴ مصرف روزانه فرآورده های نفتی
۱۳۶	جدول ۲ - ۴ رده بندی طرح های توسعه نفت
۱۳۹	جدول ۳ - ۴ رتبه بندی محیط اقتصادی ایران
	جدول ۴ - ۴ - ریسک ملی ایران با کشورهای منتخب خاور میانه و شمال آفریقا
۱۴۱	

فصل اول

کلیات

اقتصاد بین الملل عبور سرمایه از مرزهای بین المللی و سرمایه گذاری درکشوری دیگر را به عنوان بخشی از روابط اقتصادی ملل و متمایز از بازرگانی در سطح جهانی می شناسند. از جمله عوامل مهم در رشد اقتصادی کشورها، بویژه کشورهای درحال توسعه، فراهم آوردن سرمایه به منظور تأمین مالی تشکیل سرمایه داخل است. از دیدگاه تئوریک، تزریق سرمایه (تجهیزات، ماشین آلات، ارز و...) به اقتصاد از این اعتقاد نشأت می گیرد که اقتصاددانان موتور رشد و توسعه اقتصادی را سرمایه می دانند. تئوری های رشد هارود - دومار، سولو، تئوری توسعه روستو و سایر تئوری های مدرن اغلب متکی بر توان فزائی مادی از طریق بکارگیری سرمایه در کالبد اقتصادند. بدیهی است که تأمین مالی تشکیل سرمایه داخلی از طرق مختلفی - از جمله بدهی خارجی، استفاده از پس اندازهای داخلی، جذب سرمایه خارجی و... - امکان پذیر است. اما به دلایل مختلف، دولت ها در بسیاری از کشورهای درحال توسعه توجه زیادی به توسعه بازار سرمایه به عنوان راهی به منظور افزایش عرضه میان مدت و بلندمدت سرمایه، استفاده کاراتر از دارائی های موجود، و بهبود تحرک منابع داخلی معطوف داشته اسند. بعلاوه، بعد از بحران بدهی های خارجی در سال ۱۹۸۲، توجه به راه های دیگر تأمین مالی تشکیل سرمایه داخلی افزایش یافته است.

لازم به توضیح است که در اوایل دهه ۱۹۷۰ اقتصاددانان بر این عقیده بودند که کشورهای درحال توسعه می توانند با تکمیل پس اندازهای داخلی خود راهی برای استفاده از استقراض خارجی به رشد و توسعه مطلوب برسانند. با این حال وقوع بحران بدهی های خارجی و مطالعات تجربی صورت گرفته در این زمینه مؤید آن است که اولاً بدهی های خارجی عامل بازدارنده رشد و توسعه اقتصادی کشورهای درحال توسعه است؛ و ثانیاً بدهی های خارجی اثر منفی بر نرخهای سرمایه گذاری داشته است. با توجه به عدم صحت ادعای رایج در دهه ۱۹۷۰، درحال حاضر، می بایست به دنبال روشهای دیگر تزریق سرمایه بود.

اگر بپذیریم که پس اندازه‌های داخلی کشورهای درحال توسعه قادر به پوشاندن شکاف بین سرمایه‌گذاری و پس انداز نیستند و بازارهای سهام آنها در مراحل ابتدایی قرارداد، در آن صورت می‌بایست در جهت استفاده از روشهای جذب سرمایه‌های خارجی قدم برداشت.

سرمایه‌گذاری بین‌المللی از اوائل دهه ۱۹۸۰ به بعد با سرعت سرسام‌آوری درحال رشد است و بین کشورها رقابت شدیدی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی وجود دارد. اقتصاد دانان اعتقاد دارند که سرمایه‌گذاری خارجی اکسیری است که برای تحرک اقتصادی کشورهای درحال توسعه لازم می‌باشد. در دهه ۱۹۹۰ که سخن از جهانی شدن می‌رود و مرزها رفته رفته برچیده می‌شود این روند به نقطه اوج خود رسید.

۲-۱- بیان مسأله (تعریف موضوع تحقیق / مسأله اصلی تحقیق):

ایران در منطقه‌ای از جهان قرار گرفته است که موقعیت ممتاز راهبردی و ژئواکونومیک آن بر هیچکس پوشیده نیست. از همین روی استعداد پیشرفت و صنعتی شدن و برخورداری از زندگی مرفه و شایسته‌ای برای مردم آن، از هر لحاظ امکانپذیر است. سرزمینی وسیع با آب و هوای گوناگون، منابع انرژی فراوان و معادن سرشار زیرزمینی، نیروی انسانی جوان و جویای کار، سرمایه و زیر بنای لازم برای رشد و توسعه و مدیریتی توانا همراه با اتخاذ سیاستهای مناسب اقتصادی می‌تواند از این موقعیت ویژه کشوری ثروتمند و پیشرو صنعتی به وجود آورد. تصمیم‌گیریهای منطق، اصلاح دیدگاهها و ساختارها، شرط پیشرفت‌های آینده به شمار می‌رود. اقتصاد ایران پس از گذراندن چند دهه پرفراز و نشیب و اجرای تقریباً دوبرنامه عمرانی در سالهای پس از استقرار جمهوری اسلامی ایران در مسیری قرارداد که نیازمند بازبینی و ارزیابی عملکردها و امکانات رشد و توسعه در اوضاع متحول جهانی است.

پرسش اساسی این است که آیا استمرار روشهای گذشته، کشور را در جایگاه مطلوب صنعتی شدن و دستیابی به تولید و صادرات انبوه خواهد رسانید؟

واقعتهای موجود نشان از آن دارد که سرمایه‌گذارهای مولد که رکن اصلی پیشرفت و توسعه اقتصادی است، به رغم تحولات مثبت برنامه اول توسعه، هنوز در مقایسه با تولید ناخالص داخلی، نسبت محدود و پایینی دارد و حتی سرمایه‌گذاری دولت سرمایه‌گذارهای دولت در بخشهای زیربنایی - اجتماعی تنها در حالت ثبات اقتصادی بلند مدت و علاقه بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری تولیدی بازده مؤثر خواهد داشت. بخش خصوصی در وضعیت کنونی هنوز به سوی فعالیت‌های خدماتی و غالباً دارای ارزش افزوده ناچیز، گرایش دارد. سرمایه‌گذارهای بخش دولتی هم نمی‌توانند جوابگوی جمعیت روبه رشد کشور و نیاز به افزایش عرضه کالا و خدمات برای بازار داخلی باشند.

برای جبران کمبود سرمایه لازم و پیشرفت اقتصادی نیاز به جذب سرمایه‌گذارهای خارجی احساس می‌شود. در راه جذب سرمایه خارجی موانع و مشکلاتی وجود دارد که باید شناسایی شوند.

بطور خلاصه می‌توان گفت تحقیقات بعمل آمده حول محور موانع و مشکلات موجود بر سر راه جلب سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع زیربنایی و مشخصاً بخش نفت به جمع‌بندی موضوعات مربوط به جلب سرمایه‌گذاری خارجی می‌پردازد.

۳-۱- اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

بررسیهای اقتصادی حاکی از آنست که صنایع زیربنایی در جمهوری اسلامی ایران از کمبود سرمایه رنج می‌برد و برای جبران این کمبود کشور بدنبال جذب سرمایه‌های خارجی است. اما روشن است که در راه جذب این سرمایه‌ها موفقیت لازم را کسب ننموده است.

اهمیت موضوع از آنجا ناشی می‌شود که کشور ما در راه جذب این سرمایه‌ها موفقیت لازم را کسب ننموده است، و لازم است موانع و مشکلات موجود در این راه مشخص شوند.

تعدد سمینارها و کنفرانسهای برگزار شده حول محور سرمایه‌گذاری خارجی در